

Winterreise – Schubert/Müller

Vrienden van Schubert vertellen:

Schubert is onmenselijk vlijtig.. Als je overdag bij hem komt zegt hij: 'Grüss dich Gott, hoe gaat het?' Je antwoordt: 'Goed' en hij schrijft verder, waarop je maar weer weggaat. Van Müllers gedichten heeft hij er twee heel mooi gezet... Ik ben bijna alle avonden bij hem.
Moritz von Schwind, schilder, in een brief aan Franz von Schober, dichter (1824)

Afbeelding: Moritz von Schwind, Schubertiade

Schubert was een tijd lang somber gestemd en leek aangedaan. Op mijn vraag hoe het met hem ging zei hij slechts: 'Dat zullen jullie spoedig horen en begrijpen'.

Op een dag zei hij tegen me: 'Kom vandaag naar Schober. Ik zal jullie een cyclus huiveringwekkende liederen voorzingen. Ik ben benieuwd wat jullie ervan vinden. Ze hebben me meer aangegrepen dan welke liederen ook'.

Hij zong met geëmotioneerde stem de hele *Winterreise* voor ons. We stonden versteld van de donkere sfeer van deze liederen. Schober zei dat hij maar één lied mooi vond namelijk *Der Lindenbaum*. Schubert reageerde: 'Deze liederen bekoren mij meer dan alle andere en ze zullen jullie ook gaan bekoren.' Hij had gelijk. Spoedig waren we verrukt van het effect van deze weemoedige liederen die Vogl zo magistraat vertolkte.

Op 11 november 1828 moest Schubert het bed houden. Hoewel hij ernstig ziek was, klaagde hij slechts dat hij zich zwak voelde. Regelmatig ijde hij en hij zong voortdurend. De weinige heldere momenten gebruikte hij om het tweede deel van de *Winterreise* te corrigeren.

Op 19 november sliep hij in en zijn onveranderd vriendelijke gezicht toonde ons dat hij zacht en zonder strijd was heengegaan.

Josef von Spaun in zijn Erinnerungen (1828)

Der Lindenbaum - *Onder de lindeboom droomde ik altijd de mooiste dromen. En toen ik vannacht voorbijkwam lokte hij me met beloften van rust, maar ik heb me niet omgekeerd. En nu nog klinkt in mijn hoofd dat ik daar een rustplaats had kunnen vinden.*

Der Leiermann - *Verkleumd staat op het ijs een oude man. Eentonig draait hij met bevroren vingers aan zijn lier. Niemand luistert, iedereen mijdt hem. Wonderlijke grijsaard, wil je dat ik met je meega? Wil jij bij mijn liederen je lier draaien?*

Het drama van de *Winterreise* speelt zich af in het hoofd van de ik-figuur. Er is geen verhaallijn, geen werkelijke ontwikkeling van de situatie. De kleine emotionele ontwikkeling gaat van bittere ironie tot resolute opstandigheid. De enige menselijke figuur die de gesloten cirkel van wanhoop van de hoofdrolspeler binnendringt is de draailierspeler (Leiermann). Hij strijdt niet tegen persoonlijk onrecht, maar tegen het noodlot zelf. Dit geeft de protagonist van de *Winterreise* de statuur van een Romantische held; als de artiest die in gevecht is met de wereld en het noodlot.

Veelzeggend is dat de aanleiding voor het drama heeft plaatsgevonden voordat de cyclus begint. Er is geen slechterik in het stuk behalve dat de dingen zijn zoals ze zijn.

John Reed over de Winterreise in The Schubert Song Companion (1997)